

ЛЕНИНИЗМ — БИСТИН ӨЙДИН МААНЫЗЫ

**Агитатордын
БЛОКНОДЫ**

Бастыра ороондордын пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

4 №
апрель
1980 j.

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда ла
агитация бөлүги

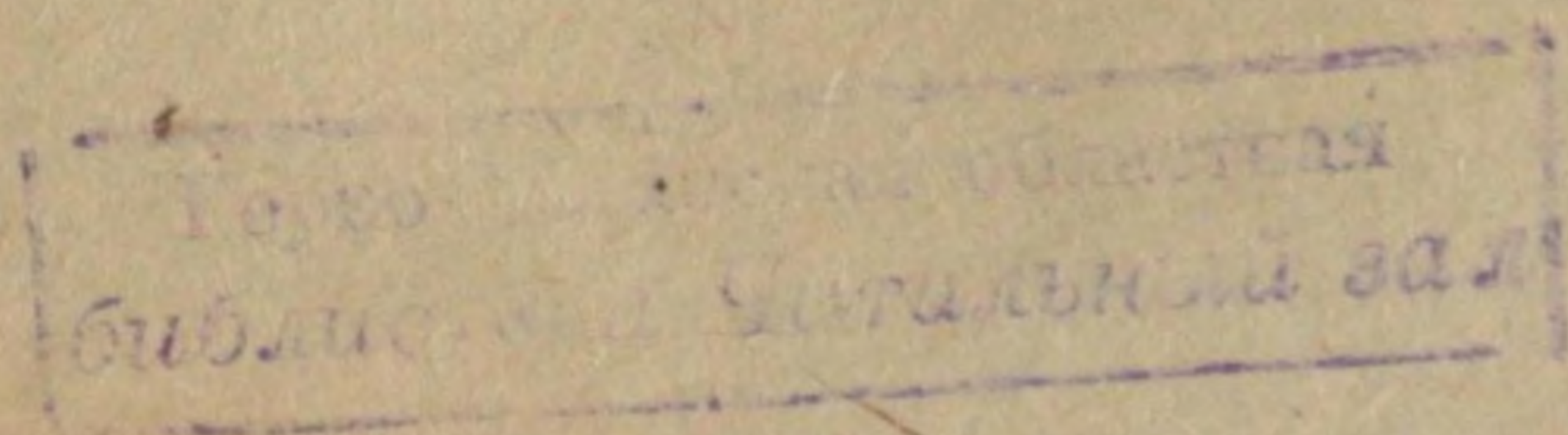
ЛЕНИН ЧИЛЕП JYPEP, ИШТЕЕР ЛЕ ТАРТЫЖАР

Жылдын ла жаскыда телекейдин ишкүчиле jаткандары В. И. Лениннин чыккан күнин jaан байрамга бодоп тем-дектейдилер.

Je быjылгы 22 апрельде Владимир Ильичке jүс он jаш бүдөр. Совет орооннын социалистический биригүнин ал-батылары, телекейдин ишмекчилери, ончо прогрессивный кижилик В. И. Лениннин юбилейине белетенгилейт.

Владимир Ильич Ленин — озочыл научный санаа-шүүл-тенин төзөөчизи, албатылардын башчызы, атту-чуулу рево-люционер, Коммунистический партиянын ла эн баштапкы социалистический орооннын төзөөчизи ле башкараачызы. Ленин бойынын жаркынду ла ат-нерелү jүрүмин пролета-риатты ла ончо кулдандырткан албатыларды jайымдаары-на, иштин күчиле jаткандардын ырызы учун берген. Теле-кейлик классовый тартыжуда Маркстын ла Энгельстин Ленин эн чындык ла турумкай үренчиги болуп, улу үредү-чилеринин революционный теориязын онон ары элбедип, тереңжиткен.

Ончо ороондордын революционерлеринин идейно-теоре-тический ле методологический чындык jуу-jепсели болуп, В. И. Лениннин империализм керегинде, социалистический революция ла пролетариаттын диктатуразы, партия, проле-тариаттын классовый тартыжудагы союзниктери, социаль-ный ла национальный jайымданары ла өскө дө сурактар аайынча теоретический үредүзи эмди де артат. Онойдо ок социалистический Отечествоны корыыры керегинде башчы-нын шүүлтелери эмдиги өйдө jaан учурлу. Социализм ле коммунизмди төзөөринин эп-сүмелери ле jолдоры керегин-

де бүткүл наука В. И. Лениннинг теоретический ижининг эн бийик ажызы деп айдарга јараар.

Улу башчыбыстың чыкканынан ала 110 јылдыгын Туулу Алтайдың ишкүчиле јаткандары иште ле јүрүмде јаан једимдерле уткыырга амадагылайт. Городто ло јурттарда 50 муннан ажыра улус социалистический мөрөйдө туружадылар. Областың промышленнозы онынчы бешјылдыктың төрт јылдык планын бүдүрген. Планга үзеери 1,5 млн. салковойго продукция реализацияга барган. Промышленный производствоның текши объемы 17 процентке, иштин арбыны 16 процентке көптөгөн. Промышленностьтың төс производственный фонды алты миллион салковойго өскөн.

Калганчы төрт јылга 150 миллион салковойго капитальный строительство эдилген. Онызы өткөн бешјылдыктың төрт јылына көрө 15 процентке көп.

Областы электрифицировать эдерине 11 миллион салковой акча чыгымдалган. Өткөн 4 јылга бытовой јеткилдеш — 61, коммунальный — 18,1, пассажирлер тартары — 35, кош тартары — 30 процентке өскөн. Государственный ла кооперативный садуның обороды 25 миллионго көптөгөн.

Туулу Алтайдың јурт хозяйствозы онон ары өзөрине калганчы төрт јылда 90 миллион салковой чыгымдалган. Колхозторыс ла совхозторыс 1400 тракторлор, 800 автомашиналар, 250 аш јуунадар ла 280 силосный комбайндар, 240 подборщик-копнительдер алгандар.

Бу ок јылдарда государственного 95 мун эт, 160 мун тонна сүт, 119,5 мун центнер түк, ол тоодо 3,8 мун центнер ноокы, 51,8 тонна панттар, 3 мун тонна огород ажы, 8,2 мун тонна картофель, 350 тонна куманак табыштырылган.

Өткөн 1979 јылдың планын түк, ноокы, панттар, огород ажы ла картофель аайынча бүдүрген. Улаган аймак ла «Советский Алтай» совхоз КПСС-тин Төс Комитедининг, СССР-динг Министрлеринин Соведининг, ВЦСПС-тинг, ВЛКСМ-нинг Төс Комитедининг улалып јүрер Кызыл Маанызыла, Күндүлү Дипломыла кайралдаткандар. Шебалин аймакта «Шебалинский» совхоз, Кан-Оозы аймакта «Путь Ленина» ла КПСС-тинг XXII съездининг адыла адалган колхозтор РСФСР-динг Министрлеринин Соведининг ле ВЦСПС-тинг улалып јүрер Кызыл Маанызыла, Күндүлү Дипломло кайралдаткандар.

В. И. Лениннинг 110 јажын социалистический мөрөйдө јакшынак једимдерле КПСС-тинг XXV съездининг делегады

А. И. Язарова, Социалистический Иштин Геройлары
Д. Т. Тоедов ло П. Ф. Попов, СССР-дин Верховный Сове-
динин депутаттары Р. Я. Кохоева ла Л. А. Тоетов, иштин
озочылдары М. С. Манзырова, А. Абитов, С. Масканов,
В. А. Штанаков, Р. Н. Гуренкова, К. А. Фалеев, Р. Д. Ко-
рытова, Е. И. Ворошина ла јүстер тоолу өскө дө озочылдар
уткыйдылар.

Область ичинде эки мунга јуук улус, төртөннөн ажыра
коллективтер В. И. Лениннин 110 жылдыгына бешжылдык
пландарын бүдүрер деп молжонгондор. Бу юбилейге учур-
лаган социалистический мөрөйдү В. И. Лениннин адыла
адалган колхозтордын коллективтери, Лениннин Орденин
тагынган ады јарлу озочылдар ла партиянын ла иштин ве-
терандары баштагандар.

Туулу Алтайдын ишкүчиле јаткандары бешжылдыктын
калганчы жылында, ленинский юбилейный жылда јангыс ла
јурт хозяйстводо мындыј једимдерге амадаары темдек-
телген.

— Общественный малдын тоозын аstatпас, элбеде өскү-
рер.

— Малга курсак эдерге 53 мун тонна аш өскүрип, јуу-
надып алар керек.

— Ончо малга јеткилинче азырал белетеп алары.

— Государствого 26000 тонна эт, 40700 тонна сүт, 30700
центнер тук, 139 центнер пант белетеп табыштырары тос
учурлу задачабыс.

Бистин областьтын ишкүчиле јаткандары, ончо совет-
ский албаты чылап, улу Лениннин чыкканынан ала 110
жылдыгына эрчимдү белетенгилейт.

Эмдиги өйдө ленинизмнин революционный маанызын
КПСС, онын Тос Комитеди ле Политбюрозы, Л. И. Бреж-
невке баштадып, ичкери апарат.

Эмдиги айалгада, В. И. Лениннин идейно-теоретический
үредүзине ле улу керегине чындык болоры Ленин чилеп
јүрери, тартыжары ла иштеери. Онызы КПСС-тин XXV
съездинин, ноябрьский (1979 ј.) Пленумынын јөптөрүн,
Л. И. Брежневтин куучындарынын некелтелерин јүрүмде
бүдүрери болуп јат. Төрөл орооннын экономический ле
коруланар ийдезин тыгыдары.

Ленин чилеп јүрери, тартыжары ла иштеери — ол ал-
батыга килемји эдери, онын јадын-јүрүми амыр-энчү, ырыс-
ту ла байлык болорын јеткилдеери, улусты бытовой, комму-

нальный, саду јеткилдеери, олордын үредүзин, культура-зын бийиктеди, су-кадыгын корыыры.

Ленин чилеп жүрери, тартыжары ла иштеери — ол советский жадын-жүрүмди (сов. образ жизни) жаңжыдары, социалистический демократияны тыгыдары, албаты ла партиянын, общественнын идеяно-политический бирлигин, совет албатынын карындаштык наҗылыгын тыгыдары.

Ленин чилеп жүрери, тартыжары ла иштеери — ол улу башчыбыстын идеяный байлыгына теренжиде үренери, кажы ла коммунисттин, кижинин терен күүн-сагыжы эдил билип жүрери, жүрүмнин ле иштин бар једикпестериле јөп-синбей, оны јоголторго амадап жүрери.

Ленин чилеп жүрери, тартыжары ла иштеери — ол ленинский партиянын кажы ла членинин учурын ла адын бийик көдүрери. Кажы ла баштамы парторганизациянын јуучылын, кажы ла коммунисттин иште ле общественный жүрүмдеги дисциплиназын тыгыдары. Кажы ла коммунисттин айткан сөзинин ле эткен керегинин бирлигин јеткил-деери.

В. И. Ленин кажы ла коммунист бойынын албатызына, партиязынын керегине ат-нерелү турушсын деп јакыган. Бүгүн бистин колыста улу башчыбыстын идеяно-теоретический байлыгы ла чокум јакылталары. Ол үргүлјиге өчпөс революционный үредүге чындык болоры, КПСС-тин жүрүм-дик ээжизи.

Улу Ленин төзөгөн Советский Союзтын Коммунистический партиязына — мак!

Б. Алушкин,
партиянын обкомынын качызы.

ЛЕНИННИН АДЫ-ЈОЛЫЛА

Советский Союзтын Коммунистический партиязы, ончо советский албаты, бастыра телекейдин ишкүчиле јаткандары Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала 110 јылдыгын јаан көдүринилү темдектеп турулар.

Лениннин ады-јолы мөңкү, ненин учун дезе онын шүүл-телери ле керектери мөңкү. Бистин партия ла Советский орооннын ишкүчиле јаткандары онын ады-јолыла социализмнин бастырателекейлик-исторический јенүлерине јет-

килеп алган. Коммунизмнин жеңүзи учун КПСС-тин ле советский албатынын тартыжузында Лениннин үредүзи ийде-күчтин ле көдүрининин түгенбес тзөлгөзи болуп туру.

Бойынын бастыра жүрүмин ишкүчиле жаткан калыктардын керегине ле жер-телекейди революционный эп-сүмеле өскөртөри учун тартыжуга учурлаган кижини — Владимир Ильичи советский улус учы-кеми жок сүүп ле тооп жат.

Улу башчыны, онын тзөгөн партиязын ла Совет жанды Туулу Алтайдын ишкүчиле жаткандары канайда тын сүү-генин керелеген документтер КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын архивинде бар. Ол документтердин кезиктери төмөн жарлалат.

Олорды кепке базып жарлаарына КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын партийный архиви белетеген.

Советтердин Баштапкы горно-алтайский уездный съездинин протоколынан

1921 жыл 25 сентябрь

МОСКВА, СОВНАРКОМ, ЛЕНИНГЕ

Советтердин Баштапкы горно-алтайский уездный съезди Слерди бойынын күндүлү председателине тудала, Туулу Алтайдын крестьяндарынын ла инородецтеринин адынан Слер ажыра коммунизмнин телекейлик башчыларын уткып, телекейлик социальный революциянын учы-түбиндеги жеңү-вине бек иженип ле бүдүп тура, Октябрьдын жеңүлеринин жолыла онон до ары пролетариатла кожо барарга черт сө-зий берип туру.

«В ногу с Ильичем» деп жуунты,
1969, Барнаул.

**Октябрьский революциянын бежинчи жылдыгынын
күнинде Ойрот областьтын революционный
комитединин В. И. Ленинге ийген уткуулду телеграммасы**

1922 ж. 7 ноябрь.

Октябрьский революциянын бежинчи жылдыгынын кү-нинде Ойрот автономный областьтын ишкүчиле жаткандары бойынын кару башчызын изү уткып, Кызыл Байрамды ан-

чадала сүүнчилү темдектегилеп јат, ненин учун дезе бистин күндүлү Владимир Ильич уур ооружынан јазылала, Советтердин Республикасын ойто ло башкарып тура берген. Бистин кару башчыбыс эзендик болзын!

«В ногу с Ильичем» деп јуунты, 1969, Барнаул.

МОСКВА. АЛБАТЫ КОМИССАРЛАРДЫН СОВЕДИНИНГ ПРЕДСЕДАТЕЛИНЕ ЛЕНИНГЕ

1923 ј. 23 февраль

РКП(б)-нин Ойрот автономный областьтагы баштапкы конференциязы телекейлик пролетариаттын башчызын изү уткып туру.

Телекейлик революция эзендик болзын!

Бастыра телекейдин Совет јангы эзендик болзын!

Конференциянын президиумы.

ПАГАО, 1 ф., 1 оп., 45 к., 10 л. Ма-
шинкала соккон копия.

**Ойрот автономный областьтын Куу аймагында
Озеро-Куреевский волостьтын 2-чи партийный эмес
конференциязы**

1923 ј. 4 август

ИШКУЧИЛЕ ЈАТКАН КАЛЫКТАРДЫН ТЕЛЕКЕЙЛИК БАШЧЫЗЫ-
НА АЛБАТЫ КОМИССАРЛАРДЫН СОВЕДИНИНГ ПРЕДСЕДАТЕЛИНЕ
ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ УЛЬЯНОВКО (ЛЕНИНГЕ)

Јаан күндүлү нөкөр Владимир Ильич, Озеро-Куреевский волостьтын 2-чи партийный эмес конференциязы 1923 јылда 4 августта Ойрот автономный областьтын Озеро-Куреево деп јуртында јуулып, бу өйдө Колчактын камчызынан, бандиттердин үүрлеринен јайымдалган, Слерге бойынын быйанын јайым айдар аргага баштапкы ла катап јединген партийный эмес улустын адынан Слерди уткып, Албаты Комиссарлардын Соведининг Председателинин ижинде туруп јатканаар учун Слерге быйан айдып турубис.

Бистин партийный эмес калык-јоныбыс Слер удабай ла

бойоордын ижеерге бурылала, бисти хозяйственный фронт-
тын бастыра бөлүктеринде јенүлерге баштап апарараар
деп иженип туру.

Бойынын уткуулын божодып тура, конференция Слерди
су-кадыгаарды чеберлегер, Слердин јүрегеерле коштой Со-
ветский Республиканын эмди јайым улузынын јүстер мун
јүректери согулып турганын ундыбай јүреер деп сурайт.
Слердин удурум да ооругар јангыс ла партиянын членде-
рине эмес, је партийный эмес те элбек калык-јонго јаан
ачу-корон јетирип јат.

ПАГАО, 1 ф., 1 оп., 113 к., 8 л. Ма-
шинала соккон копия.

**Экинчи Ойротский областной партийный конференция
Владимир Ильич Ленинди күндүлү президиумга
тутканы керегинде**

...нөк. Малков. Нөкөрлөр, мен бу конференцияга онын
күндүлү президиумына бистин партиянын ла телекейлик
пролетариаттын башчызын ла башкараачызын нөкөр Ленин-
ди тутсын деп айдып турум... (Экпиндү, узак ойгө ток-
тобой турган колчабыжулар.)

Председатель. Нөкөрлөр, бу колчабыжуларды Слердин
бирлик күүнеердин ле үн бергенеердин темдеги деп бодой-
лыктар. (Такып ла колчабыжулар јызырайт.)

Нөкөрлөр! Биске келген јетирүлер аайынча болзо, Вла-
димир Ильич Лениннин су-кадыгы ондолып келген, ого га-
зеттер кычырарына јөп берилген. Бис удабай ла бистин
башчыбыс ороонды ла телекейлик движенени башкарга-
нын көрөргө иженип турубис. (Узак ойгө токтобой турган
экпиндү колчабыжулар, кыйгылар: «Нөкөр Ленин эзендик
болзын!»)

ПАГАО, 1 ф., 1 оп., 46 к., 4 л. Под-
линник.

2-чи ойротский областной партийный конференция

МОСКВА. СССР-динг СОВНАРКОМЫ. НӨКӨР ЛЕНИНГЕ.

Бойынын ижин божодып тура, экинчи ойротский областной партийный конференция Слерге, Ильич, изү коммунистический уткуулын ийип, Слерди уур оорудан јазылала, бойоордын су-кадыгаарды бастыра телекейдинг ишкүчиле јаткандарынын керегине болуп чеберлегер деп сурайт.

ПАГАО, 1 ф., 1 оп., 119 к., 18 л.

Улалу јурттын ишкүчиле јаткандарынын ла общественный организацияларынын торжественный заседаниези

1923 ј. 7 ноябрь

МОСКВА. ВЛАДИМИР ИЛЬИЧ ЛЕНИНГЕ.

Ойрот областьтын тös јеринин советский, партийный, профессиональный организацияларынын ла улужынын торжественный заседаниези Улу Октябрьдын алтынчы јылдыгынын күнинде Октябрьдын јенүлерин бийик баалап, Германиянын пролетариадыла бирлик күүндү ле ого тартыжужында болужарга белен болгонын айдып, Слерге, Ильич, изү эзенин ийип, Слерге Советский Социалистический Республикалардын Союзын башкараарына түрген јазыларын күүнзеп туру.

ПАГАО, 1 ф., 10 оп., 113 к., 8 л. МА-шинкала сокконы.

Советтердин II ойротский областной съездинин В. И. Ленинге ийген уткуулы

Ойрот автономный областьтагы Советтердин экинчи съезди ишкүчиле јаткан алтайлардын адынан бойынын ойгордон ойгор башчызына акту јүрегиненг уткуул ийип туру. Ойрот јеринин албатылары телекейлик айалганын карулу ойин јакшы ондоп, тартыжып турган пролетариатла бирлик күүндү болгонын айдып, бойынын башчызына јарамыкту болорго кичеенип, Слердин башкарганаарла, Коминтерн-

нинг маанызыла ишкүчиле јаткандар капиталды бастыра телекейде јенгетен өй келер деп бек бүдүп турулар.

Советский Социалистический Республикалардын Союзы ла онын башчызы Ильич эзендик болзын!

«В ногу с Ильичем» деп јуунты, 1969,
Барнаул.

ОНЧОГОР КОММУНИСТИЧЕСКИЙ ИШТИН БАЙРАМЫНА

19 апрельде бастыра орооныс — јаказынан јаказына јетире — коммунистический субботникке чыгар. Миллиондор тоолу ишчилердин ижи В. И. Ленинниг чыккан күнинен ала 110-чы жылдыгына учурлалар. Иштин эн бийик арбынын јеткилдеерине улусты көдүрери — партиянын идеологический активинин јаан учурлу задачасы. Сурактарга берген карууларды јарлаганы агитаторлорго ло политинформаторлорго нөкөрлөри алдына куучын айдарга белетенер тушта болужар.

Коммунистический субботниктер кайда, канайып табылган? 1919 жылдын май айынын күндеринде «Правда» газетти көрүп отуруп, Валдимир Ильич Ленин Советтердин јиит Республикасынын предприятиелеринде ле темир јолдорында «кызыл субботтор» өткөни керегинде газеттеги бир кезек кыска јетирүлерди темдектеп алган. Газеттен кезип алган ол јетирүлер бүткүлинче Ленинниг «Улу баштанкай» деп ижине кирген.

Московско-Казанский темир јолдын ишмекчилеринин иштеги көдүрингизинен В. И. Ленин жагы керектин корболорын, улус ишти коммунистический санаалу көргөнин көрүп ийген.

Кийинде бастыра ороонго јайыла берген движеннеде баштапкы алтамдарды «Москва-Сортировочная» депонун ишмекчилери эткен.

Деподогы партийный ячейканын члендери — коммунисттер ле «буурзагандар» — озор он беш кижиге болгон. Партиянын «революционный эп-сүмеле иштеер» деген кычырузына каруу берип, озор 1919 жылда 12 апрельде иштеген күннин кийинде үзеери 10 часка артып, үч паровозты ре-

монтоп койгон. Жазалган локомотивтер фронтко черүлү, жуу-јепселдү эшелондор тартып апарган. Ол Москванын темирјолчыларынын Колчакты оодо согорына эткен јөмөлтөзи болгон. Күч кысканбай иштеерге керектүзин ондогоны ийде кожуп турган. «Арыдым, чыладым деп, кем де кому-дабаган. Кем түрген, кем артык эдер» — деп бой-бойысты көкидип, бис көдүрингилү иштегенис. Ол өйгө јетире иш качан да андый көдүрингилү, андый сүүнчилү болбогон» — деп, субботникте турушкандардын бирүзи, П. С. Кабанов, эске алынган.

«Москва-Сортировочная» депонун ишмекчилери улу баштанкайдын төзөлгөлөринде туруп алганы учурал болбогон. Москванын темирјолчылары байлык революционный јанжыгуларлу болгон. 1905 јылда декабрь айдын күндеринде Москвада мылтык-јепселдү восстание болор тушта анда олардын јуучыл дружиназы эрчимдү турушкан. Ол дружинада кеп куучынга кирген машинист А. Ухтомский тартышкан. Октябрьдын күкүрттү күндеринде депонун кызылгвардеецтери эшелоннын карууянан мылтык-јепселин айрып, 40 мунг мылтык колго алала, оларды Московский Военно-революционный Комитетке табыштыргандар. Мыныла олар Москвада мылтык-јепселдү восстаниенин јединин көп јанынан јеткилдегендер.

Баштапкы субботникти большевик-ленинец, партийный ячейканын председатели ле депонун комиссары Иван Ефимович Бураков баштаган. Јокту крестьян кижининг уулы, ол темирјолчылардын текши јарадылган баштаачызы боло берген, олар оны Московский Советке тудуп алгандар. «Төрөлиске јеткер болордон айабазын билгенис, бойыстын ижисле фронтко болужарга сүрекей тын күүнзегенис бисти башкарган. Подвиг эдип турубис деп, бистинг кеми-бис те сананбаган» — деп, Иван Ефимович кийнинде эске алынган. Је орооныстын биографиясында апрель айдагы ол түн тоолу ла ишмекчи-коммунисттердин улу подвиги деп темдектелип арткан.

Баштапкы коммунистический субботниктерди Ленин ненинг учун улу баштанкай деп адаган?

«Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала 110-чы јылдыгы керегинде» КПСС-тин Төс Комитединин јөбинде темдектелип турганы аайынча болзо, ленинизм «туура салбас сурактарды јалтанбай, творчески аайлаарга үредет, общественный өзүмнинг келер өйлөрүн научно ондойтоны-

ла јепсеп јат». В. И. Ленин, өскө улуска көрө, жаңыны түрген сезетен, озочыл ла ичкери өзүмдү неменин ончо корболорын аярып, баалап ийерге ле жөмөөргө билетен. Научный озолодо көрүштин ийдези ого бойынын көзиле келер ойго ырада өдөргө арга берип турган. Ол «тын өзүмдү социалистический общество» керегинде, «толо социалистический обществону» төзөп бүдүрери керегинде шүүнген (Сочинениелеринин толо жуунтызын көр., 36 т., 139 стр. ла 45 т., 370 стр.).

Жаңы обществону төзөп баштаган калыктардын ченемелин Ленин «Улу баштаңкай» деп ижинде бириктире жууган. Бу произведениезинде субботниктерди ол сүреен жаан учурлу керек деп, «коммунизмнин жүрүмдеги башталгазы» деп жартаган. Социализм ле коммунизм дегени не, жаңы обществону төзөөринин жолдору кандый болуп турганын субботниктер жүрүмде көргүскен.

Предприятиелердин жозокту ижин, кажы ла пуд таш көмүрди, темирди, ашты иштеп алар ла үлеер тушта кичеемелдү ле ак-чек болгонын, улус јаткан туранын ла кварталдын көрүмжилү ару-чегин Ленин «Улу баштаңкай» дел статьясында «коммунизмнин корболорына» кожуп койгон. Жаңынын корболорын аярулу шиндеерин, оларды кичеерин ол партиянын ла социалистический государствонун эн жаан молжузы деп бодогон. Андый айалгаларда «коммунизмнин корболоры чалдыгардан болгой, көптөдө өзөлө, толо коммунизм болуп калар» деп, Ленин бүдүп турган.

1920 жылда 1 майда Владимир Ильич јайым иштин баштапкы Бастырароссийский байрамында акту бойы турушкан. 1920 жылда Баштапкы майдын субботнигине бастыразы 15 миллионго жуук кижичыккан. Олардын эткен ижининге кеми 237 миллион салковой акчала кемжилген.

Је субботниктердин көргүзүлери жаңыс ла акчала тоолгон эмес. В. И. Ленин улу баштаңкайдан жаңы общественный стройдын јенүзин көрүп ийген.

«Бис субботниктерди тuzаланары, оларды өскүрери, таркадары, јарандыраы, кылык-јаңга кийдирери јанынан жылдар ла онјылдыктар туркунына иштеерис. Бис коммунистический иштин јенүзине желерис!» — деп, Владимир Ильич бичиген (Соч. толо жуунтызы, 41 т., 109 стр.).

Иштин ак-чек дисциплиназын тыңыдарында коммунистический субботниктердин учуры кандый? Ол керегинде В. И. Ленин нени айткан?

«Общественный иштин коммунистический тӱзӱмӱли иш-кӱчиле јаткандардын јайым ла ак-чек дисциплиназына тайанат, канча ла кире ичкери кӱндӱксес, там ла кӱптӱн ого тайанып турар...» — деп, В. И. Ленин «Улу баштанкай» деп ижинде бичиген (Соч. толо јуунтызы, 39 т., 14 стр.).

Социализмнин ајалгаларында кажы ла кижии иштин кӱргӱзӱлерине акту бойы јилбиркейтени там ла јаан учур алынып јат. Капитализм тушта ишмекчинин колдоры эткен не ле неме учы-тӱбинде капиталистке астам болуп калат. Бистин обществодо кажы ла кижинин ижи общественный байлыкты кӱптӱдип, мынызыла ончо улустын материальный аргазынын кеми онон ары ӱзӱрине салтарын јетирип јат.

Шак бу шӱӱлтени терең ондоп, ишмекчилер субботниктерге чыгып, бастыра Ада-Тӱрӱлинин тузазына јал јогынан иштеп тургандар. Бойынын келтейинен, субботниктерде турушканы тазыктырулу јаан ийде боло берген. Субботниктерде турушканы калыктардын санаазында коммунистический дисциплинанын ӱзӱрине ле тыгыырына болужын јетирет.

Бистин кӱндерде субботниктердин кожултазынын кеми кандый? Субботниктерде иштеп алган акча кайдаар барат?

Бастырасоюзный коммунистический субботниктерде акту кӱӱниле, јал јок эткен иштин кеми јылдын ла ӱзӱп туру. 1971 јылдан ала 1979 јылга јетире субботниктерде турушкандардын тоозы 120 миллион кижиден 150 миллион кижиге јетире кӱптӱгӱн. Эдилген промышленный продукциянын кеми ол ӱйдин туркунына 553 миллион салковойдон 825 миллион салковойго јеткен.

1969 јылда 12 апрельде баштапкы Бастырасоюзный коммунистический субботникте иштеп алган акча КПСС-тин Тӱс Комитединин, Советский башкарунын ла ВЦСПС-тин јӱбиле Онкологический научный тӱс јерди тударына, анайда ок дезе Сибирьдин ле Ыраак Кӱнчыгыштын јурт хозјайствозын ӱскӱрери јанынан научный шиндештер ӱткӱретен комплексти тӱзӱӱрине табыштырылган.

Бу ӱйдӱ Москвада Каширский шосседе научный ла улус эмдейтен эн јаан комплекстин корпустары кӱдӱрилип чыккан. Ол комплексе ученыйлар ла врачтар онкологический ооруларла тартыжарынын јаны эп-сӱмелерин иштеп тургузадылар.

1978 јылда 22 апрельдеги субботникте иштеп алган акча су-кадык корыырынын учреждениелерин, анайда ок дезе

профтехүредүнийн үренеечилеринин иштеер ле су-кадыгын жарандыар Бастырасоюзный лагеринин баштапкы очередин тударына табыштырылган. Калганчы алты жылдын туркунына Бастырасоюзный коммунистический субботниктерде 1 миллиард салковойдон көп акча иштеп алала, общественный фондко табыштыргандар. Мынызы албаты-хозяйствозына жаңыс ла билдирлү кожолта эмес, је советский улустын жадар айалгазы да өзөрине жаңы аргалар болуп јат.

Улу баштаңкайдын 60-чы жылдыгын советский улус мергендү, күч кысканбай эткен ижиле жарамыкту темдектеген. В. И. Лениннин чыккан күнинен ала 109-чы жылдыгына учурлалган субботникке 1979 жылда 21 апрельде 150 миллионнон көп кижичыккан. Олор промышленностьто, јурт хозяйстводо, транспортто, строительстводо; анайда ок дезе городторды ла јурттарды жарандыарында көдүрингилү иштеп, бойынын ижиле 1979 жылдын пландарын ла молјуларын бүдүрерине билдирлү јөмөлтөзин јетиргендер. Субботник тужында чотолгон ишјал 167 миллион салковойдон ажыра болгон.

Коммунистический иштин байрамы интернациональный бирлик күүннин байрамы боло берген. Субботникте турушкан улус олордын иштеп алган акказынын көп јаны Қитайдын агрессиязынан түреген карындаштык Вьетнамга болужар Фондко табыштырылганын тын јарадып уккан.

Бу жылда Бастырасоюзный коммунистический субботник јаан учурлу күнге — Владимир Ильич Лениннин чыккан күнинен ала 110-чы жылдыгына учурлалган. КПСС-тин Төс Комитединин ноябрьский (1979 жылдагы) Пленумында куучын айдып, КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы, СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын Председатели нөкөр Л. И. Брежнев «80-чи жылды мергендү иштин, Ленин чилеп эткен иштин јылы эдерге» кычырган. Бастыра албатынын келер өйдөги байрамы — Бастырасоюзный коммунистический субботник андый мергендү ишле темдектелзин!

ЈААН УЧУРЛУ ЈУУН

1980 жылда 28—29 февральда Горно-Алтайск городто Туулу Алтайдын творческий јашөскүриминин јууны өткөн. Јуунда областьтын јиит бичиичилери, артисттери, композиторлары, јурукчылары турушкан.

Јуунда турушкандар В. И. Ленинниң чыккан кўнинен ала 110 жылдыгын јозокту уткыыры јанынан ла «Идеологический, политико-таскамал ишти мынан ары там јаранды-рары керегинде» КПСС-тин Төс Комитединиң јөби аайын-ча областьтын творческий јашөскүриминиң задачалары керегинде суракты шүүштилер.

БИЙИК НЕКЕЛТЕЛЕР

РСФСР-дин бичиичилериниң союзынын Туулу Алтайдагы бөлүгиниң карузына турар качызынын нөк. Э. М. Палкинниң творческий јашөскүримниң јуунында айткан куучынынан.

Бу јуун јаан учурлу деп шүүп турум. Творческий ишчилер улай ла туштажып турары бистин өзүмiske, бистин ижiske, бистин бастыра јүрүмiske керектү. Бистин ончыбыстын амадуус јагыс. Поэт, артист, јурукчы, композитор — ончозы кижиге, албаты-калыкка иштеп јат. Мындыј туштажуларда бис мынан ары там јилбиркеп иштеерге оморкоду алып јадыс.

Бүгүн Туулу Алтай творческий көдүрингиде. Экономика тыгып, улустын јадын-јүрүминиң материальный аргалары јаранганынан, культуразы бийиктегенинен улам, духовный, эстетический некелтелери өсти. Ишкүчиле јаткандар литературанын ла искусствонын јагы произведениелерин керексип турулар. Областьтын јурттарында јагы кайчылар, топшуурчылар, комусчылар табылат, олар бүткүл ансамбльдарга бириккилейт.

Јүрүмде болуп турган бастыра бу керектер, «Идеологический, политико-таскамал ишти мынан ары там јаранды-рары керегинде» КПСС-тин Төс Комитединиң јөби творческий ишчилердин алдына јагы, алдындагызынан бийик некелтелер эдип јат.

Бистин областтан темир сулап, агаштан чүмдеп кезип узанаачылар, скульпторлар эткен иштер там ла көптөп, јилбүлү болуп барып јат. Быјыл май айда Барнаулда өдөтөн зональный выставкада олардын эткен иштери јозокту јерде турар деп иженер керек.

Кош-Агаш аймакта «Чуй», Кан-Оозы аймакта «Көк-Таман» ансамбльдардын, Ондой аймакта јиит топшуурчылардын ла комусчылардын ижин бастыра аргаларла јөмөөр

керек. Олордын баштаганы бастыра областьта јаан тузалу болорында алаңзу јок.

Литератураны ла искусствоны јарандыларына коммунистический партия ла советский башкару јаан ајару эдип турганын бис билерис. Анчадала јииттердин творчествозын өскүрерине партия јаан ајару эдет. Кажы ла кижии бойынын творческий аргаларын көргүзөргө бистин ороондо айалга тын јарамыкту.

КПСС-тин XXV съезди литературанын ла искусствонун учурын сүреен тын көдүргөн. «Бистин творческий интеллигенциябыстын јиит үйези жүрүмдө јаан алтамдар эдип турганына бис оморкоп турус. Јаан јайалталу улус ас учурап јат. Литературанын ла искусствонун јайалталу произведениелери — национальный байлык-јөөжө» деп, нөкөр Леонид Ильич Брежнев КПСС-тин Төс Комитединин Отчетный докладында айткан. Ол оморкодулу айдылган сөстөр. Анайда јангыс ла бистин ороондо айдар аргалу.

Бичиичилердин Горно-Алтайский организациязы јиит поэттердин ле прозаиктердин творческий өзүмине јаан ајару эдет. Москвада А. М. Горькийдин адыла адалган Литературный институтты божоткон улустын тоозы аайынча бистин организация РСФСР-де баштапкы јерлердин бирүзинде. Былтыр бу институтты Гюзель Елемова үренип божоткон. Эмди институттын көчүрөөчилеринин бөлүгинде үч кижии үренип јат.

Јайалталу јиит литераторлордын тоозына Иркутсктагы университетти божоткон Петешева Светлана ла Бочкина Татьяна кожулдылар.

Калганчы јылдарда областьтын јиит литераторлары зональный ла Бастырассоюзный јуундарда ла семинарларда турушкандар. Ол јуундарда бистин областтан турушкан улустын јакшы ижи темдектелип турган. Јиит бичиичилердин былтыр өткөн VII Бастырассоюзный јуунында јиит прозаик Маскина Јергелей јайалталу литераторлордын тоозында адалды. Оны СССР-дин бичиичилеринин Союзынын правлениезинин баштапкы качызы нөк. Г. М. Марков бойынын куучынында, анайда ок семинарды башкарган јарлу бичиичи А. Ананьев темдектегендер.

Јиит критиктердин Бастыроссийский јуунында Нина Киндикова турушкан. Ол тушта Киндикованын статьязы «Литературная Россия» газетте јарлалды.

Калганчы эки јылда бистин издательство јиит бичиичи-

лердин баштапкы произведениелерин кепке базып чыгарган. Ол тоодо А. Жуковтын, Б. Бурмаловтын, Б. Туйменевтин, А. Яйминнин, К. Тепуковтын, С. Сартакованын, Г. Елемованын ла өскөлөринин де үлгерлеринин жуунтылары.

Бу башталган сегизенинчи жылдар бистин творческий ижисте нени берер? Сегизенинчи жылдар алтай албатынын литературазында ла искусствозында жаан једимдер берер деп иженип јадыс. Анчадала балдарга бичиген произведениелер ле драматургия јанынан жаңы једимдер сакыыр керек. Ол јанынан бисте бүгүңги күнде уян.

Туулу Алтайдын поэттеринин В. И. Ленинин чыккан күнинен ала 110 жылдыгына учурлалган үлгерлеринин жуунтызы кепке базылып чыгар. 1941—1945 жылдардагы Ада-Төрөл учун Улу жууда совет албатынын Јенүзинин одус беш жылдыгына учурлай куучындардын, очерктердин, эске алынгандардын, үлгерлердин ле статьялардын жаан жуунтызы белетелип јат.

Быјыл кычыраачылар јиит поэттердин орус тилле чыккан жуунтыларыла таныжарлар. Ол — Кебезенде Владимир Бесовтын, «Веселый» рудникте Лебедева-Бороздинанын, Белокурикада Виктор Ащеуловтын, Горно-Алтайскта Павел Гнездиловтын ла Виктор Евсеевтин үлгерлери.

Алтай поэттердин — Петешева Светлананын, Сартакова Сурайанын, Гузель Елемованын ла Көлүева Јыламыштын жуунтылары; јиит прозаиктердин — Борис Канаринин, З. Пирогованын куучындарынын баштапкы книгелери кепке базылып чыгар.

Бичиичилердин организациязы ла книгелер чыгарар издательство жаңы бичилген произведениелердин ончо јанынан тереңжиде шүүжип, јараганын кепке базып чыгарып турар. Јарамыкту јакшы произведениелер бисте јада калбай јат. Олордын кычыраачыга једетен јолы кыска ла телкем.

Бүгүн биске једимдеристи, јакшы керектерди темдектегениле коштой, байла, једикпес-тутактарды база ајдар керек. Једикпестер ле тутактар бисте көп. Элден озо бистин произведениелеристе бар једикпестерди ајдар керек. Јиит бичиичилердин ижиндеги једикпестер јанынан А. М. Горькийдин адыла адалган Литературный институттын үредүчизи, јарлу бичиичи Николай Евдокимов мынайда бичиген:

«Бистин ороондо көп тоолу јиит улус бичиирге, бойынын жүрүмин бичиичинин јолына тургузарга турганы јак-

шынак амаду. Эмди совет улус нургулай бичикчи боло берерде, көп-көп улус жүзүн-башка произведениелер бичип турулар, ненин учун дезе бистин ижисти тыштынан көрзө жеңил болгодый — чаазынды алала, бичип салала бер... Же бичиичинин ижинде кем де яртын айдып болбос жажыт бар. Оны жаңыс ла бичиичи болуп жайалталу бүткен кижитабар аргалу. Ого кажы ла жайалталу бичиичи акту бойынын көгүзиле једер. Ол — табала, колго тудатан ырыс болуп јат. Же ол ырысты ченемелдү писательден төлүге алып болбозын, оны канцелярский магазинде сатпай јат. Бичиир жайалта јок болзо — ого үренип болбозын. Мында бастыразы сенин бойыгнан камаанду. «Менде литературада иштеер арга-чыдал, жайалта бар ба?» деп, бойыгнан бойын сура. «Јок» деп айдар улус ас учурап јат. Онон ары кыйыншыра башталат. Кижит куучындар, повестьтер, романдар бичийт. Олорды журналдарга, издательстволорго ийет. Бойын јиит литераторлордын јуундарында ла семинарларында туружат. Же ончо јерлерде онын ижин јарадып турган кижичыкпайт. Бойына дезе, бичиген немелери өскө улустын бичигенинен уйан эмес, јакшы болгодый. Онон ол кижит мени кыйа көргүлөп туру деп ачынып, комудап, көп өй өткүрет. Јүрүм үрелген.

Је бичиичи болор бир де жайалтазы јок кезик улус канайып та өдө конгулай берет. Бичиичи улустын ортозында жүрүп, жүзүн-башка семинарларда туружып, андый «Јиит авторлордын» кажы бирүзи нени де билип, неге де үренип алат. Анайда ол «автор» бүгүнге керектү темага повесть бичип ийет. Темага ла болуп, повесть кепке базылып чыга берип јат.

Андай керектер болуп јат. Кезикте бис коомой бичилген произведениеге кереги јокко килеп јадыс. Тили де коомой, кеп-бүдүми де уйан, көп грамматический јастыраларлу да болгонына ајару этпей турадыс.

Кезик јиит бичиичилер үлгерлерди, куучындарды анаармынаар ла бичийле, экелгилеп берер. Кычырып көрзөн — ол кижит бичигенин бойы да база катап кычырбаганы билдирет. Көп јастыралар бар. Тили кажылгак. Байла, ол авторлор онын произведениезинин јастыраларын корректор түзедер, тилин редактор јымжадар деп бодоп турган болор.

Јастыралар јок, тили де јакшы произведениелер болуп јат. Је лаптап кычырала, автор не керегинде айдарга, литературный произведениези ажыра жүрүмнен алган кандый

керекти көргүзөргө турганын бачым ондобозун. Кандый бир шүүлте жок.

Айландыра турган кырларды, агаш-ташты, ан-кушты кееркеде көргүскөн, геройынын кылык-янгын бичиген авторды жайалталу бичиичи дежет. Же анайда бичип билери литературный жайалта эмес, автордын бичикчизи деп айдарга жараар.

Бичиирге турган кажы ла кижини — бичиичи де, журналист те — бистин совет жүрүмдө болуп турган керекти чыпчын көргүскөдүй чокум-жарт сөстөр табар учурлу. Кажы бир кижинин жүрүмүндө болгон керектерди көргүзүп бичиирге турган болзо, ол кижинин жүрүмүн жарандыларына ууландыра государство кандый жаңыртулар эдилгенин жийт бичиичи билип турары керектү». Бу айдылганында солун неме жок. Же оны билип албаганча, бичиичи болуп болбос.

Бойун сананып таап алган жүрүм керегинде бичиирге жеңил. Бичип ле билери керектү. Же айландыра болуп турган чокум керектерди, чокум улус, олардын ижи, кылык-янгы, күүн-табы керегинде бичиирге күч.

Онын учун бичиирге турган кажы ла кижини жүрүмдү жакшы билер, бойынын текши үредүзүн жаантайын бийиктедер учурлу.

Жийт бичиичинин алдына тургузылган база бир кыйалта жок керектү некелте — политический билгири тын болоры. Марксистско-ленинский үредүнүн төзөгөлөрүн ондоп албаган кижини жүрүмдө болуп турган керектерди, олардын закондорун ондоп болбос.

ТЕКШИ ПРОФЕССИЯЛАРЛУ КАДРЛАРДЫ БЕЛЕТЕЕРИ

Бистин область эмдиги журтхозяйственный техниканы жылдан жылга там ла көптөн алып турат. Ол техниканын тоозында К-700, К-701 танмалу тракторлор, «Колос», «Нива» деген комбайндар, уй саар ла кой кайчылаар жап-янгы агрегаттар ла оонг до өскө оборудование. Колхозторго ло совхозторго бийик квалификациялу кадрлар жогынан артарга жарабазы жарт.

Бу сурак областьтын партийный, советский ле журтхозяйственный органдарынын, журт жердеги ончо ишчилердин

ајарузында болгон. Қалганчыларына дезе эмдиги техника-ла көндүрө таныжарга келишкен, ологго, жүрүм көргүске-ниле болзо, ағылу билгирлер де јетпей турган. Үредүний чын-чике системазы керектү боло берген. Онын учун 1977 жылда Майма аймакта 18 номерлү СПТУ-да областьтын үредүлү-курсовой комбинады иштеп баштаган. Бу үредүлү заведениеде областьтагы јурт хозяйствонын текши профес-сияларлу кадрларын јангыдан белетеери ле ологдын квали-фикациязын бийиктедери өдүп јат.

Үредү-курсовой комбинат — кадрларды белетееринин эрчимдү кебери. Тын үренген 15—30 күннин туркунына угаачылар јакшы белетениш алгылап јат, мынызы ологго бойынын класснозын бийиктедерге, онон дезе алган бил-гирлерин иште јенүлү тuzаланаpга арга берет.

Бу өйдө үредүлү-курсовой комбинатта јакшы үредүлү-производственный тзззлгз бар. Јап-јакшынак турада үре-нерге ле көрзргз керектү болушту немелерле јеткилдеген класстар, методический кабинеттер бар. Комбинаттыг бойында автобус, јенил јорукту автомашина бар, анайда ок дезе керектү тужында ого јурт профессионально-техниче-ский училищениг жүзүн-базын јуртхозяйственный техника-зы берилет. Мында үредүлерди јурт хозяйствонын управле-ниезинин квалифицированный специалисттери, ченемел-производственный станциянын ишчилери, СПТУ-нын үредү-чилери өткүргилеп јат. Үредүчилердин тзс амадузы — үре-неечилер терег теоретический билгирлер алала, јурт хо-зяйствонын чокум бзлүктерин зскүрерге тuzаланаpы.

Комбинат тракторист-машинисттердин, малчылардын ла зскз специальностьту ишчилердин квалификациязын бийикте-дери јанынан јаан иш өткүрип јат. Областьтын үредүлү-кур-совой комбинады иштеген зйдин туркунына ондо 1200-тен көп тракторист-машинисттер, уй саачылар, койчылар, элект-риктер ле текши профессиялу зскз дз ишчилер јангыдан беле-тенген ле квалификациязын бийиктеткен.

Үредүлү-курсовой комбинатта алган билгирлерин көп тоо-лу ишчилер јенүлү тuzалангылап јат. Ологдын ортозында механизаторлор Кызыл-Өззктзги совхозтон Синкин Сергей, Кзксуудагы совхозтон Кучепанов Юрий, Чапаевтин адыла адалган совхозтон Кордоев Александр, уй саачы Сюткина Валентина Кызыл-Өззктзги совхозтон, тракторно-полевод-ческий бригаданыг бригадири Корякин Николай Алтыгы-Ой-мондогы совхозтон ло көп тоолу онон до зскзлзри.

Ўредүлү-курсовой комбинатта текши профессионаларлу кадрларды белетеери методический кабинет тургускан ла РСФСР-дин журт хозайствозынын Министерствозында кадрлар керегинин Тос управлениези жоптөгөн ўредүлү пландар ла программалар аайынча өткүрилет. Методический кабинет ол документтер аайынча элбек ўредүлү пландар тургузып жат, ол пландарда предметтерди улай-телей ўренери темдек-телет. Мынын кийинде ўредүлердин расписаниези тургузылат. Ўредү ижин белетееринде жаан ишти методический кабинеттин заведующийи Лукьянченко Евгения Александровна өткүрип жат. Ол жүзүн-базын семинарлар ла конференциялар өткүрип, ўредүчилерге ўредүге керектү литератураны, көргүзүлү агитациянын аргаларын талдаарында, анайда ок дезе класстарды оборудованиеле жеткилдееринде ле кееркедеринде болужып турат.

Ўредүлү-курсовой комбинатта ўредү ижин тззззине журт хозайствозынын областной производственный управлениезинин кадрлар бөлүги база болужып жат. Ўредүлү-курсовой комбинаттын башкартузы оныла кожо план-график тургузат. Ол план-графикте кандый профессионалардын кадрларын, канча кире ле кандый өйлөргө белетейтени айлар аайынча чокумдалып жат. Планды производственный управлениенин начальниги жоптөгөн кийинде ол журт хозайствозынын аймачный управлениелерине, онон дезе хозайстволордын башкараачыларына жетирилет.

Хозайстволордын көп тоолу башкараачылары ла специалисттери бу системаны чын-чике баалап, ол механизаторларды ла текши профессионаларлу өскө кадрларды чындый белетеерин тзззз арга берип турганын көрүп алгандар.

Ўредүлү-курсовой комбинат — текши профессионаларлу ишмекчилерди жагыдан белетегедий ле олардын квалификациязын бийиктеткедий ончо аргаларды толо ло чындый тузаланатан кебер. Ле андый да болзо, бу суракка керектү ажару жетирбей де турган башкараачылар бар. Откөн жылда текши профессионаларлу кадрларды белетейтен ле олардын квалификациязын бийиктедетен жакылтаны бир кезек аймактар бүдүрбеген, олардын тоозында Турачак, Кан-Оозы, Көксуу-Оозы аймактар. Бу ок өйдө ол аймактардын журтхозайствозынын ижиндеги механизаторлардын 40 проценттен көбинде, малчылардын 90 процентинде класность жок. Онын учун журт хозайствозынын областной, аймачный управлениелери, колхозтордын ла совхозтордын башкараачылары кадрлардын квалифика-

циязын бийиктедетен ишти азыйгызынан турумкай ла чике амадулу, өткүргилеер учурлу. Мынызы иштин арбынын ла журтхозяйственный иштин арбынду болорын онон ары бийиктедетен јаан резервтердин бирүзи болуп јат.

В. Манаев.

ЈЕРДИН БАЙЛЫК ЈӨӨЖӨЗИН ТАБААЧЫЛАР

Јылдын ла апрель айдын баштапкы воскресень күнде бастыра Совет ороон јердин байлык јөөжөзин бедреп табаачылардын — геологтордын күнин темдектеп јат. Советский геологтордын эрчимдү ижинин шылтуунда орооннын албаты-хозяйствозы минеральный сырьело јеткилделип јат.

Бистин ороондо Совет јан турган јылдардын туркунына табылган темир рудалу јерлер 70 катап көптөди. Јестү, корголјынду, титанду, алмазтарлу, белегирлү, телегирлү, куулылу, вольфрамду, молибдендү, фосфориттерлү, апатиттерлү јерден казып алатан өскө дө тузалу немелер көп јаткан јерлер табылган.

Промышленность иштеерге керектү бастыра минеральный сырье бистин ороондо бар. Онызыла СССР кезик бай капиталистический государстволордон артыктап јат. Советский государствонын бастыра историясында албатынын-хозяйствозы минеральный сырье јок болгонынан бир де катап шырабабаган. Бүгүнги күнде табылган пазтын, нефтьтин, ташкөмүрдин, темир ле марганцевый рудалардын, јестин, корголјыннын, телегирдин, никельдин, хромиттердин, калийный тустардын, фосфаттардын барыла бистин ороон телекейде баштапкы јерлердин бирүзине чыкты.

Геологический кайуны тыгыдарын, геологический науканы өскүрерин план аайынча өткүрерине советский государство јаан учур берип јат. СССР-дин геология министерствозынын организацияларында јарым миллионнон ажыра кижииштеп туру.

Советский геология бүгүн науканын једимдерин практический ишле колбоштырып турган бүткүл производство болуп јат. СССР-дин геология министерствозында бүгүн 38 научный институт бар. Олордо 15 мун научный ишчилер ле инженерлер иштеп туру. Министерствонин производственный органи-

зацияларында науканын 32 докторы, 1560 кандидады иштеп туру. Геологиянын ишчилерин 50 институт, 22 техникум үредип белетеп јат. Орооннын башка-башка райондорында 9 мунг экспедицияла партия иштеп туру.

Түндештирерге озогы өйди алалы. Революциядан озогы Россияда государствонын геологический организациясында (ГЕОЛКОМ-до) 70 специалист, наукалар Академиязынын геологический музейинде 11 научный ишчи болды. Россиянын бастыра јеринде јаан эмес 100 экспедиция ла партия иштеген. Эмди јангыс ла Туулу Алтайдын јеринде иштеп турган үч геологический экспедицияда бүдүн-јарым мунга шыдар кижииштейт. Геологияга јап-јангы геофизический аппаратура латын ийделү техника берилген. Ороондо геологический иштер өткүрерине јылдын ла бир канча миллиард салковой акча чыгымдалып јат. СССР-де геолого-кайу өткүрер иштер технический јепсенгениле, көп акча чыгымдалып турганыла, иштеп турган улустын тоозыла индустриальный кеберлү боло берди.

Советский геологтордын јакшы ижин башкару бийик темдектеди. Геологтордын 24 коллективи СССР-дин ордендериле кайралдалды. 72 ишчиге Социалистический иштин Геройынын ат-нерези адалган. 320 геологко Ленинский ле Государственный сыйлар берилди.

КПСС-тин XXV съездинин јөптөри аайынча Алтайский крайдын геолого-разведочный экспедициязынын ишчилеринин алдына онынчы бешјылдыкка мындый задачалар тургузылган:

1. Кузнецкий металлургический комбинатты, анчадала Күнбадыш-Сибирьдеги металлургический заводы јеткилдеерге Туулу Алтайда магнетировый рудалардын сырьевой базын тыныдары ла элбедери.

2. Күнчыгыш-Казахстанда иштеп турган комбинаттарга узак өйлөргө иштейтен быжу сырьевой база болгодый полиметаллический рудаларлу јангы јерлер табары.

3. Туулу Алтайда горнодобывающий промышленностьты элбеде төзөөрине керектү өндү, ас учураар ла баазы бийик металлдардын рудаларын бедреп табары.

4. Алтайский крайдын чөл райондорында суу јок јерлерин сугаттап кыралаарында керектү иштер өткүрери.

Бешјылдыктын өткөн төрт јылынын туркунына тургузылган задачаларды бүдүрери јанынан јаан иштер бүткен.

Туулу Алтайда геолого-геофизический материалдар аайынча темир рудалу эки район темдектелет. Бирүзи — Холзуно-

Белорецкий, экинчизи — Күнчыгыш-Алтайский. Аэрогеофизический шинжүлөр аайынча мында канча кире темир руда барын чотоп көргөни Туулу Алтайды көп темир рудалу жер эдип чотоор арга берди.

Холзуно-Белорецкий райондо көп темир руда, анайда ок марганецтин, корголыннын, цинктин, жестин колышкан рудазы бары жарталган.

Геологический иштерде мындый жаан једимдерге экспедициянын бастыра партияларынын ла цехтеринин коллективтеринин эрчимдү ижинин шылтуунда једип алган. Эң артык ишчилердин тоозында инженерлердин ле техниктердин: геофизиктерден — Г. А. Нахратованын, В. Н. Паршиннин, Е. Г. Кузнецовтын, В. И. Фатиннин, В. И. Кацтын, В. М. Рычковтын, В. Л. Кейнонын, А. Д. Нефедовтын, В. П. Иванованын, А. П. Трипольскийдин, В. Н. Семеновтын, Г. С. Зиновьеванын, Б. Роговтын, Е. И. Глазычевтин, А. П. Базуевтин, В. Г. Тяменконын; геологтордон — С. Г. Медниковтын, В. Е. Кацтын, В. М. Писаренконын, Г. С. Роменцованын, А. К. Захаровтын, В. А. Ивановтын, А. И. Бузыревтин, Т. А. Алябьеванын; топографтардан — М. Н. Сахаровтын, В. Д. Воложениннин, В. В. Ирликтин, А. Л. Рогошкинанын, В. Ф. Рыбиннин, С. А. Тамбовцеванын, В. Н. Костицыннын; лабораториялардын ишчилеринен — К. П. Коваленконын, Л. Г. Ахатованын, Н. П. Трушкокованын, Е. П. Недьтин, В. Г. Емельянованын анчадала јакшы ижин темдектеерге јараар.

Экспедиция јирме јылдын туркунына бийик кирелтелү иштеп келди. Государственный план аайынча производственный јакылталар јылдын ла ажыра бүдүп јат. Кирелте кажы ла јыл сайын 9,5 проценттен өзүп келди. Иштин арбыны бийиктеп туру. Онынчы бешјылдыктын баштапкы јылында кажы ла кижи 4870 салковойдын ижин бүдүрген болзо, 1979 јылда 5417 салковойдын ижин бүдүрген.

Коллектив мындый јакшы производственно-экономический көргүзүлөргө бастыра ишчилердин, партиялардын ла группалардын ортодо социалистический мөрөйді элбеде төзөгөн шылтуунда једип алган. Иштин чындыйын јарандылары, јаңы техниканы ла технологияны тузаланары, ончо иштерди чике, научный төзөп башкарары, нормалайтанын јарандылары јанынан жаан иштер өдүп јат.

Социалистический мөрөйдө экспедициянын ончо бөлүктөри туружат. Экспедиция геологический экспедициялардын

бастырасоюзный ла республиканский мөрөйинде туружат. Управлениенин организацияларынын ортодо, экспедициянын партияларынын ла отрядтарынын ортодо мөрөйлөжип жадылар. Экспедициянын бастыра коллективинде ишке коммунистический күүн-тапту болоры учун, «профессияда эн артык», «эн артык рационализатор», «ремонтно-технический службада эн артык ишчи», «бийик једимдү ле јакшы чындыйлу иштеп турган бригада», «соцмөрөйдин озочылы» ла «бешјылдыктын мергендүчизи» деген мактулу ат-нере аданары учун мөрөй тözөлгөн.

Социалистический мөрөйдин бастыра бүдүмдеринин тözөгзинде — иштин арбынын ла чындыйын бийиктедери, баазын жабызадары, иште дисциплинаны тыгыдары, общественный иште туружары. Мөрөйдин итогторын кажы ла кварталдын учында көрөлө, элбеде шүүжип, једимдери стенгазеттерде, стендтерде, «јуучыл листоктордо» көргүзилет.

Ишке коммунистический күүн-тапту болоры учун ла мактулу ат-нере учун мөрөйдин итогторын јылына бир катап — Геологтын күнине учурлай көрүп жадыс.

Бастырасоюзный ла республиканский мөрөйдин итогторын јылдын ла РСФСР-дин геология министрствозынын ла профсоюзтын тös комитединин приказында көргүзип јат. 1979 јылда үчинчи кварталдагы республиканский социалистический мөрөйдө бистин экспедиция үчинчи јер алды. Экспедициянын бойындагы социалистический мөрөйдө бу бешјылдыкта јаантайын Локтевский, Бийско-Барнаульский, Алейский партиялардын ла Повалихадагы отрядтардын коллективтери акалап турулар.

Јайгы јалан иштердеги ишчилер производственный јакылтаны јаантайын ажыра бүдүрип турулар. 1979 јылда 16 јалан бригадалар онынчы бешјылдыктын јакылталарын В. И. Лениннин чыккан күнинен ала 110 јылдыгына бүдүрер молјула иштедилер.

Анайда молјонып иштеп, бойлорынын бешјылдык пландарын өйинен озо бүдүрген улус: Локтевский партиядан — А. П. Базуевтин, В. Н. Семеновтын, Ф. Т. Козловтын, Б. П. Сысуевтин; Бийск-Барнаульский партиядан — Б. А. Роговтын, А. И. Будокиннин, А. П. Трипольскийдин, Е. И. Глазьевтин; Алейский партиядан — М. И. Субботиннин, Г. Д. Князевтин бригадалары. Олор иштин арбынын бийиктедер, јакылтаны јылына 124—128 процентке бүдүргилейт.

Бешјылдык пландарын В. И. Лениннин чыккан күнинен ала

110 жылдыгына бүдүрер молжуларын экспедициянын базанын шоферлоры И. Н. Казанцев, М. В. Заречнев, А. С. Красков, В. Г. Рогалев бүдүрдилер.

Геологический ле производственный jakылталарды бүдүрерин жеткилдееринде иш башкарып билерин, эрчимин ле турумкайын геологоразведочный партиялардын башкараачылары Ю. Н. Сергеев, М. Х. Бабич, Г. Г. Фотьев, В. Н. Паршин, В. И. Фатин, В. М. Рычков ло өскөлөри де көргүстилер.

Экспедицияда жылдын ла 5—6 жаңы эп-сүмө тузаланганы 170 мун салковойго жетире экономический туза берип туру. Бүдүрген иштердин экономический ле геологический једимдү болорын бийиктеткени ле чыңдыйын јарандырганы жылдын ла 260 мун салковойго жетире акча чеберлеер арга берип јат. Ишти научный төзөлгөгө көчүргени 60 мун салковойго жетире, рационализаторлордын шүүлтелерин тузаланганы 40 мун салковойго жетире акча чеберлейт.

Экспедициянын коллективинде общественный организациялар көп. Ол тоодо: «Билгирлердин» обществозынын, Географический — обществонын, ВОИР-дин баштамы организациялары, нөкөрлик јаргы, үй улустын соведи, билеге ле школго јөмөлтө эдетен совет, профсоюзтын јүзүн-башка комиссиялары иштеп јат. Экспедициянын бастыра коллективин 46 коммунисттү партийный организация баштап туру. 70 члендү комсомольский организация коллективте јашөскүримди эрчимдү ле мергендү ишке көдүрет.

Коллективтин спортсмендеринде једимдер јакшы. Калганчы спартакиадада туружала, олор 10 кубок экелдилер.

Экспедицияда 58 кижии СССР-дин ордендериле, медалдарыла кайралдалган. Эки јүске шыдар озочыл ишчиге коммунистический иштин озочылынын мактулу ат-нерези адалган. 6 партия ла цех — коммунистический иштин коллективтери.

Бүгүңги күнде экспедицияда көп улус институттарда ла техникумдарда заочно үренип турулар. Иштер жылдын ла сезонный болгонын ајаруга алып, 150—200 жаңы ишмекчи үредип белетеп јадыс. Экспедициянын коллективинде башка-башка нацияларлу беш јүске шыдар кижии иштеп јат. Олордын көп нургуны јербойындагы улус.

Экспедиция бойынын арга-чыдалыла туралар тудуп јат. Быјыл 36 квартиралу бир тура, эки квартиралу тура, шоферлорго ло ремонтниктерге кызыл толук тудулып бүдер.

Экспедициянын коллективи бойынын быјылгы профес-

сиональный байрамын В. И. Лениннин чыккан күнинен ала 110 жылдыгына белетенип турган өйдөги политический ле производственный бийик көдүрингилү айалгада иште жаңы жаан једимдерле уткыды. Коллектив КПСС-тин XXVI съездин онынчы бешјылдыктын пландарын јакшы экономический ле геологический көргүзүлөрлү уткыырында алаңзу јок.

Ю. Березиков,
Алтайский геофизический экспедициянын
баш геологы,

В. Ванюков,
экспедициянын партбюрозынын качызы.

ЈУУК КҮНЧЫГЫШТА АЙАЛГА

Јуук Күнчыгыштагы айалга эмдиге јетире кату бойы артканча. ООН-нын Генеральный Ассамблеязынын ла јеткер јок болорын јеткилдеер Советтин јарлу јөптөри аайынча Јуук Күнчыгыштагы кызаланнын аайына чыгарга Женевада амыр-энчү конференцияны 1977 јылда декабрь айда база катап јуур деп јөптөшкөнин империалисттер, сионисттер ле араб ороондордогы реакция үзүп салдылар.

Јуук Күнчыгышта кызалан неден башталган?

Экинчи телекейлик јуунын кийнинде Јуук Күнчыгышта боло берген булгакту айалгада ООН-нын Генеральный Ассамблеязы 1947 јылда 29 ноябрьда Британия Палестинаны башкарар мандатты јоголтоло, онын јеринде камааны јок эки государство — арабтардын ла еврейлердин государство-волорын төзөөри керегинде јөп чыгарган. Је империализм ле сионизм араб ороондордогы реакциянын јөмөлтөзиле ол јөпти јүрүмде бүдүрбедилер. Палестинанын араб укту албатызы акту бойынын национальный государствозын төзөөр правозын тузаланып болбоды. Израильдин государствозы төзөлөрдө сионизмнин доктриназы (үредүзи) бу государство-нын официальный идеологиязы ла политиказы деп јарлалган.

Израиль государство (бастыра јери 14 мун кв. км.) бастыра өйдин туркунына коштойындагы араб ороондорго өштү олјочыл политика өткүрип, Јуук Күнчыгыштагы айалганы јаантайын катуландырып јат. Израиль 1948—1949 јылда јуулажала, ООН-нын јөби аайынча Палестинанын араб государствозына чыгарып берген јерди блаап алган.

1959 жылда октябрь айда Суэцкий каналды империалисттер шиндеерин ойто орныктырарга амадап, Израиль Великобританиеле, Францияла кожо Египетти жуулап баштаган. Же ол амадузынан неме болбогон. Израиль ого до токтободы.

Империализмнин ле телекейлик сионизмнин жомолтозиле Израиль 1967 жылда июнь айда Египетти, Сирияны, Иорданияны катап ла жуулады. Ол жууда Израиль черүлери госуларстволордын 70 мун квадратный километрге шыдар јерин олјолоп алган. ООН-нын јеткер јок болорын јеткилдеер Соведи жуулажарын токтотсын деп некеерде, Израильдин башкараачылары өскө арга јок болордо, жуулажарын токтодып ийгендер. Же оныла коштой Израиль араб госуларстволордон колдомдоп блаап алган јерлеринен бойынын черүлерин чыгарарынан мойноп салдылар.

1973 жылда октябрь айда Синайда ла Голан кырларда катап ла жуу башталган. Ол жууда Израильдин черүзи ле жуулажар техниказы тын корогон. Араб госуларстволордын Советский мылтык-јепселле јепселген черүлерине јендиртип, телекейдин прогрессивный албатыларынын некелтезиле Израильдин башкарузына Жуук Күнчыгыш аайынча 1973 жылда декабрь айда Женевада өткөн конференцияда туружарга келишти.

Израильдин олјочыл кылыктарынан улам Палестинанын араб албатыларынын талортозынан көп нургуны бойларынын чыккан-өскөн төрөл јерлеринен өскө араб ороондор јаар кача бергендер. Эмди Палестинанын 3,5 миллион араб албатызынан 500 мун бодолду кижии Израильде, 1,2 миллионго шыдар кижии 1967 жылда Израиль олјолоп алган араб јерлерде: Иордан суунын он јарадында (760 мун кижии) ла Газа сектордо (430 мун кижии) јуртап јадылар.

Бойынын төрөлинен качкан арабтардын көп нургуны араб ороондордо: Иорданияда — 900 мун кире, Ливанда — 400 мунга шыдар, Кувейтте — 250 мун, Сирияда — 150 мун, Египетте — 20 мун кижии јуртап јадылар. Анайда Жуук Күнчыгыштагы кызалагнын төс сурактары — Палестина керегинде ле араб ороондордон Израиль олјолоп, блаап алган јерлер керегинде сурактар тура берди.

Израильдин расисттери олјолоп алган јерлерде черүнине ле полициянын болужыла арабтарды истеп, кыйа көрүп, базынып, јерлерин, јөөжөзин блаап турулар. Расисттердин кылыгы анчадала 1977 жылда јаскыда ла јайгыда тынды. Ол өйдө Иордан суунын күнбадыш јарадында ла Күнчыгыш

Иерусалимде мундар тоолу арабтарды түрмелеген, кыйнаган, өлтүргөн.

США-нын империалисттеринин болужыла Израиль жаантайын бойынын военный ийдезин тыгыдып туру. Бүгүнкү күндө агрессор 550 самолетту, 3000 танкту. Калганчы алты жылда США Израильге 7 миллиард доллардын мылтык-жепселин берген. Израильдин черүзине США-нын «Ф-15» ле «Ф-16» танмалу жап-жаңы истребительдери, «М-60» танмалу танктары, Англиянын «Центурион» танктары, анайда ок авиационный бомбалар, ракеталар, вертолеттор, өскө дө жаңы военный техника барып туру.

Ядерный жуу-жепселдерди таркатпазы керегинде договорго Израиль кол салбаган. ООН-нын Генеральный Ассамблеясынын Баштапкы комитединде Жуук Күнчыгышты ядерный жуу-жепсел жок зона эдери керегинде резолюцияны жөптөөрдө сок жаңыс Израиль ого жөпсинбеген государство болды. Тель-Авив Түштүк Африканский Республиканын расисттерине ядерный жуу-жепсел эдерине болужып, ол болужы учун бойында ядерный жуу-жепселдер эдерине керектү ураннын рудазын алып жат. Израильдин бастыра бу кылыктарына телекейдин империализми жөмөлтө эдип, болужып жат.

Империализм азийги колониализмнин аргаларын ла бир эмеш жаңыртылган эп-сүмелерди тузаланып, Жуук ла Орто Күнчыгыштагы албатылардын национально-жайымданар тартыжузын уяададарга албаданат. Бойлоры тургускан амадуларга једип аларга империалисттер неден де тура калгылабайт. Кезик араб ороондордын башкараачы ишчилерин карындап, садып аларга умзанып жадылар. Онон болбозо, прогрессивный башкараачыларды өлтүрип те турадылар.

Кезик араб государстволордо экономический једикпес-тутактарды тузаланып, империалисттер акчала эмезе өскө дө аргаларла «болужарга турус» дежиپ, араб ороондордын империализмге удурлашкан бирлик фронтын јемирерге кичеенгилеп жат.

США-га баштаткан империалисттер «соок жуунын» өйинде Жуук ла Орто Күнчыгышта төзөлгөн агрессивный военный биригүни — СЕНТО-ны тыгыдар ла элбедер амадузын таштабай турулар. Египеттин президенти Садат калганчы катап США-да болордо Жуук Күнчыгышта «коруланатан жаңы линия»» төзөөри ле ого Египет кирери керегинде суракты шүүшкен деп, Турцияда «Гюнайдын» газет бичиди.

США Жуук Күнчыгышта жаңы агрессивный биригү төзөөр-

гө кичеенип јат. Ого Ираннан ала Мароккого јетире турган ороондорды, ол тоодо Израильди, Египетти, Суданды ла өскө дө араб ороондорды кийдирер күүндү. Бу биригү араб ороондордо ло Африкада национально-јайымданар тартыжуны ујаададар ла Јуук Күнчыгыштагы нефтьке бай ла стратегический јаан учурлу райондорго США-нын шинжүзин тургузар учурлу.

Империалисттердин Јуук Күнчыгыштагы политиказында јаан учурлу јерде Советский Союзты ла өскө дө социалистический госуларстволорды араб ороондорло өөркөштирер амаду тös јерде туруп јат.

Јуук Күнчыгыштагы блааш-тартышту керектердин аайына чыккадый јарамыкту ајалга боло берген кажы ла учуралда империализм ле сионизм жүзүн-јүкпүр шылтактар табып, туура жүре бергилейт. Темдектезе, 1977 јылда 1-кы октябрьда Јуук Күнчыгыш аайынча кожо эткен советско-американский угузу јарлалган. Ол угузуда Женевадагы конференциянын кожо председателдери болуп турган СССР ле США конференцияга катап јуулала, иштейтен ээжилерди јараткандар.

1977 јылдын ноябрь айынын экинчи јарымында Египеттин президенті Садат өскө араб ороондордын јоби јокко, олордын јилбүлерин ајаруга албай, је США-нын јарадып турганына јөмөнөлө, Израильдин премьер-министрине јөптөжип баштаган. Сионизмнин алдына јалканчып, арабтардын јилбүлерин садып, Израиль 1950 јылда бойынын тös города эдип јарлаган Иерусалимге барала, анда Јуук Күнчыгышта керектерди аайлайтан «Бегиннин планын» шүүшкен. Бу планда Јуук Күнчыгышта кызаланды јоголторго кыйалта јок керектү эки некелтени: араб ороондордон блаап, олјолоп алган бастыра јерлерден Израильдин черүлерин чыгарарын ла Палестинанын араб албатыларынын праволорын јеткилдейтенин туура таштаган. «Бегиннин планы» Јуук Күнчыгышта керектерди аайлаарында Палестинанын араб албатызынын сок јангыс законный башкараачызы болуп турган, Палестинаны јайымдаар, Организацияны (ООП-ты) туруштырбай јат. США-нын империализми јөмөгөн «Бегиннин планы» Јуук Күнчыгышта Израиль бийлеерин јеткилдеерине ууланган.

«Бегиннин планы» аайынча Египеттин ле Израильдин ортодо сепаратный договор белетеерге Израильдин, Египеттин ле США-нын башкараачылары 1978 јылда сентябрь айда Кэип-Дэвидте, октябрь айда Вашингтондо тушташкан.

Је араб ороондор ол туштажуларда јажытла јөптөжип

турган керектердин чын амадузын билип ийгендер. Ливиянын, Алжирдин, Сириянын, Йеменнин албаты-демократический республиказынын ла ООП-тын башкараачылары Ливиянын төс городында — Триполиде жуулала, империализмнин ле сионизмнин каршулу пландарына удурлаштыра тартыжатан араб ороондордын бирлик фронты төзөлгөнүн жарладылар.

Жуук Күнчыгышта амыр-энчүни тургузары учун араб албатылардын чындык тартыжузын Советский Союз, социалистический наҗылыктын государстволоры, ООН-нын члендери ороондордын көп нургуны, телекейдин общественнозы жарадып ла жөмөп јат.

Н. Модоров.

ЈЕР-ТЕЛЕКЕЙДИН АЛБАТЫЗЫ

Јер-телекейдин албатызынын тоозы ХХ чактын талортозында 2,5 миллиард кижиге болгон болзо, 1976 јылда 4 миллиард кижиге јеткен, 2000 јылга жууктай дезе 6 миллиардка жуук болор деп бодолып туру. Калганчы одус јылдын туркунына јер-телекейдин албатызы орто тооло јылдын ла 1,9 процентке кожулып турган. Эмдиги 1980 јылга келиштире андый тебү бистин планетабыстын улустарынын тоозы кажы ла минут сайын 157 кижиге көптөйт дегени болуп јат.

1980 јылда ФРГ-нин албатызы 59,7 миллион кижиге, Италиянын — 57,3 миллион, Великобританиянын — 56,1 миллион, Франциянын — 54 миллион, Испаниянын — 37,4 миллион кижиге једер.

Тургуза өйдө Африканын албатызы 475 миллион кижиге жуук, өскөртө айтса, телекейлик албатынын 11 процентине түнгей. Бу улустынын тоозы, ас ла болзо, эмдиги јүсјылдыктын учына јетире көптөйтөн сок јангыс континент болуп јат. Ненин учун мынайып озолодо айдылып туру дезе, анда балдар табарынын кеми ол ло бойынча артар ла улустын жүретен јажы узаар деп ижемји бар. Бу өйдө дезе Африканын көп саба ороондорында улустын жүретен јажынын узагы 40—45 јыл болуп јат. Темдектеп айтса, Чадта эр улустын жүретен орто јажы 29 јылга, үй улустын 35 јылга једет. Африканын Бурунди деп база бир государствозында мун баланын ортозынан јүс бежени бир јажына јетпей өлөт, ол ороон балдардын өлүжи јанынан телекейде баштапкы јерде туруп јат.

Бу өйдө Азияда (СССР жогынан) 2,5 миллиард кижі жадат, мынызы телекейдеги бастыра албатынын 60 проценти. Турцияда улустын тоозы 44 миллион кижиге жуук, Иракта — 13 миллион, Саудовский Аравияда — 10 миллион. Ираннын албатызы 40 миллион кижиге шыдар, Афганистандыйы — 20 миллион кижі.

Азиянын түштүк бөлүгү планетанын эн ле калын албатылу жерлеринин бирүзи болуп жат. Пакистанда 80 миллион кижі, Бангладеште 90 миллионго шыдар кижі жадат (квадратный километрге 600 кижі келижет). Албатызынын тоозы аайынча телекейде экинчи жерде турган Индияда улус 600 миллионнон көп тоололот.

Индонезия Түштүк-Күнчыгыш Азиянын эн калын албатылу орооны болуп жат, анда 154 миллион кижі жадат. Телекейде албатызынын тоозы аайынча ол бежинчи жерде туруп жат. Айла бу тоодон 90 миллионнон көп кижі Ява деп ортолыкта жадат, анда квадратный километрге 700 кижі келижип жат. Вьетнамда, Таиландта ла Филиппиндерде 45—50 миллион кижіден тоололот, Бирмада — 34 миллион, Малайзияда — 14 миллион кижі.

Японияда алтанынчы жылдардан ала табылып турган балдардын тоозы чик жок астай берген, эмди андагы улустын тоозы 117 миллион кижі болуп жат.

Албатызынын тоозы аайынча телекейде баштапкы жерде Китай туруп жат. 1979 жылдын башталганында Пекиндеги статистический органдар Китайда 975,2 миллион кижі жадат деп жарлаган (бу тоого Тайваньнын 17,2 миллион кижизи кирет). Улузынын тоозы жылдын ла 1,2 процентке кожулып өзөр болзо, 1980 жылдын учына жууктай Китайдын албатызы бир миллиард кижиге једер деп, Пекин угузу эткен.

Јер телекейдин албатызында Латинский Американын үлүзи јирменчи чак башталардан ала 1980 жылга јетире 4 проценттен 8,4 процентке көптөгөн. Төс Америкада ла Карибский талайды јакалай јаткан жерлерде Мексика эн јаан ороон болуп жат. Анда 70 миллион кижі жадат. Јүсјылдыктын учына жууктай Мексиканын төс городында — Мехикодо 20—30 миллион кижі тоололор деп бодолот.

Түштүк Америкада албатынын көп јаны сууны, талайды јакалай жерлерге шаалып калган. Континенттин ичјанындагы жерлеринин көп сабазында албатынын калыны јаан эмес. Темдектезе, Европадагызына көрө Бразилиянын ал-

батызынын тоозы 112 миллион эмес, бир миллиард кижиге кире болор аргалу. Түштүк Американын өскө ороондорун алгачын, бар тоолор аайынча болзо, 1977 жылда улустун тоозы Аргентинада 27 миллион кире кижиге, Колумбияда — 25 миллион, Перуда — 16 миллион, Венесуэлада — 13 миллион, Чилиде — 1 миллионнон көп кижиге болгон.

Латинский Американын демографический төс жеринин озолодо көрүп чотогонула болзо, 2000 жылга жууктай Латинский Американын албатызы 600 миллион кижиге жедер.

Түндүк Америкада жеринин элбеги жанынан телекейде анчадала жаан деген эки государство бар: США ла Канада. Же Канада 23 миллион кижилү бололо, албатызынын тоозы аайынча Бириктирген Штаттарга он катап артыктадып туру. 1960 жылдан ала 1980 жылга жетире Канаданын албатызы 5 миллион кижиден ажыра көптөгөн. Же бу тоонун эки үчинчи үлүзи — өскө ороондордон көчүп келген улус.

Американын Бириктирген Штаттарынын албатызынын тоозы 1980 жылдын январь айында 222 миллион кижиге жеткен. США албатызынын тоозы аайынча Кытайдын, Индиянын ла СССР-дин кийинде төртинчи жерде туруп жат.

Былтыр албатынын тоозун алган Бастырасоюзный переписьтин жетирүлери аайынча болзо, СССР-дин албатызы 1979 жылдын 17 январине 262,4 миллион кижиге (жер-телекейдин бастыра улузынын 6 процентинен көп) болгон.

Айдылган тебү ол ло бойынча артса, бу жүсжылдыктын учына жууктай Советский Союзтын албатызы 315 миллион кижиге жедер. Мындый тоолорды сагышка алындыралы: 1913 жылда бистин орооннын жеринде 159 миллион кижиге жаткан, 1940 жылда — 194, 1959 жылда — 209 миллион.

1979 жылда албатынын тоозун алган Бастырасоюзный переписьтин итогтары аайынча болзо, эмди город жердин улузы СССР-дин албатызынын 62 проценти, журт жердин улузы 38 проценти бүдүрип жат. Общественный производогы улустун тоозы 135 миллион кижиге деп жарталган.

1979 жылдын 17 январине Горно-Алтайский автономный областьтын албатызы 172 мун кижиге болгон, ол тоодо город жердин улузы 48 мун (28 процент), журт жердин улузы 124 мун кижиге (72 процент) болгон.

Ст. Каташ.

5 акча

БАЖАЛЫКТАР

Ленин чилеп жүрер, иштээр ле тартыжар	1
Лениннин ады-жолыла	4
Ончогор коммунистический иштин байрамына	9
Jaан учурлу жуун	13
Текши профессияларлу кадрларды белетеери	18
Јердин байлык јөөжөзин табаачылар	21
Јуук Күнчыгышта айалга	26
Јер-телекейдин албатызы керегинде јангы јетирүлер	30

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано к печати 9/IV 1980 г. Усл. п. л. 1,86. Уч.-изд. л. 1,8.
Заказ 3637. Тираж 500 экз. Цена 5 коп. Формат 60X841/16.
АН 10 283

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства, г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-Ал-
тайская типография, пр. Коммунистический, 27.